

The Project Gutenberg eBook of De complete werken van Joost van Vondel.
Eerste deel

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: De complete werken van Joost van Vondel. Eerste deel

Author: Joost van den Vondel

Editor: H. J. Allard

Release date: June 11, 2007 [eBook #21800]

Most recently updated: January 25, 2021

Language: Dutch

Credits: Produced by Frank van Drogen and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DE COMPLETE WERKEN VAN
JOOST VAN VONDEL. EERSTE DEEL ***

**DE COMPLETE WERKEN
VAN
JOOST VAN VONDEL.**

**MET EENE VOORREDE
VAN**

H. J. ALLARD,

LEERAAR AAN 'T SEMINARIE TE KUILENBURG.

EERSTE DEEL.

's-HERTOGENBOSCH.—AMSTERDAM.

**HENRI BOGAERTS, opvolger van P. N. VERHOEVEN.
1870.**

Inhoud.

Voorrede.

Schriftuurlijk Bruilofsreferein op het Huwelijk van
Jacob Haesbaert met Clara van Tongerlo.

Nieuwjaarslied A°. 1607.

[1](#)

[1a](#)

[2a](#)

De Jacht van Cupido.	2b
Dedicatie aan de Jonkvrouwen van Friesland en Overijsel.	3b
Oorlof-Lied.	3b
Op het Twaalfjarig Bestand der Nederlanden.	4a
Uitvaart en Treurdicht van Henricus de Groote, Koning van Frankrijk en Navarre.	4b

VOORREDE.

Geheel Nederland door is het overbekend, hoe verdienstelijk de Heer HENRI BOGAERTS zich gemaakt heeft ten opzichte der katholieke pers, door zijne talrijke en goedkoope uitgaven van echt-katholieke of althans onschadelijke werken.

Door aankoop in 't bezit geraakt der Vondel-editie, in de jaren 1864 tot 66 bij H. A. M. ROELANTS te *Schiedam* verschenen, deed hij mij het heusch verzoek, om eene Voor- en Narede te schrijven tot dat werk, ten einde het aldus in te leiden bij de katholieke huisgezinnen, waar hij zich voorgenomen heeft het tegen een uiterst geringen prijs te verspreiden.

Dat verzoek heb ik met gretigheid aangenomen.

Aan alle Nederlanders, maar inzonderheid aan Neêrlands Katholieken moet, om genoegzaam bekende redenen, de grootste onzer Dichters, de reinste glorie van ons vaderland, de katholieke *Joost van den Vondel* bekend en dierbaar zijn.

Doch, daartoe is niet voldoende, dat men met zijn naam voor de buitenlanders brageere—gelijk N. BEETS zich eigenaardig uitdrukt;—daartoe is niet voldoende, dat men de vaak vernomen lofspraken, uit den mond van Vondel-kundigen opgevangen, verder naprate en voortvertelle; daartoe is niet voldoende, dat men eenige stukken—doorgaans dezelfde—in deze of gene verzameling hebbe gelezen of zelfs zich in 't geheugen hebbe geprent: daartoe is ook noodzakelijk, dat men den edelhartigen man, in geheel zijne persoonlijkheid, leere kennen uit geheel zijn levensloop, en hem, in al zijne voortreffelijkheid, leere waardeeren uit al zijne werken^[1].

En wie kent Vondel? Wie kent den koning van den Nederlandschen Zangberg? Wie kent hem—'t zijn de woorden van een deskundige—in al de waarde zijner poëzij? Wie heeft de maatgedichten zijner "oorspronkelijke" snaren in al hun kracht gesmaakt? Wie kent den ganschen omvang zijner dichtgaaf, in haar heiligen ernst, in haar lachende soms bijtende scherts, hare oneindige diepte en haar spelenden kinderzin, haar goddelijken eenvoud, ook bij de stoutste verheffing en de schrikwekkendste waarheid, haar verkwikkende frischheid, haar bezielenden gang, den natuurlijken rijkdom harer treffende beelden, en de zuivere volheid harer keurige kunst? Wie kent haar, in één woord, zoo als zij gekend moest worden, en zoo als haar te kennen, haar te genieten is?

Dit geldt voor allen:—gansch bijzondere redenen gelden voor de Katholieken.

Zij alleen zijn volkomen in staat, beter dan hun protestantsche medechristenen, om een aantal meesterstukken van Vondel te kunnen begrijpen en smaken.

Immers Vondel, die in het tijdperk der volle kracht van zijn krachtvol genie en leven tot den schoot der Moederkerk is wedergekeerd, de katholieke Vondel heeft met zijn gouden luitstift bijna alles aangeroerd, wat aan Katholieken vooral, en soms uitsluitend, de hoogste belangstelling inboezemt en hun bij uitstek dierbaar moet wezen.

Hij heeft het hoog-rijzende Vaticaan bezongen en de Stad,

Die door de zorg der Hoofdapostelen bevrijd
Gelijk een steenrots staat, daar 't al op stuit en
splijt.

Hij heeft de graven dier Hoofdapostelen der Roomsche Kerk, en tevens Petrus' nazaten, de voorzaten van onzen PIUS, in talrijke gedichten gevierd; hij heeft in eene dramatische Elegie het bloedig uiteinde betreurd eener gemartelde Majesteit, eener Maria Stuart, die roomsche bloedgetuige, die katholieke doode, "over welke tranen zullen gestort worden, zoolang er tranen op aarde zijn"; hij heeft de ijverige priesters herdacht, die, te midden der felste beproeving, onder onze katholieke voorvaderen het heilig geloof behielden en aanwakkerden; hij heeft aan bijna alle katholieke

vermaardheden van zijn tijd de hulde zijner bewondering en hoogschatting gebracht, van de Spaansche Aartshertogin Isabella-Clara-Eugenia en de Zweedsche Koningin Christina-Maria-Alexandra, tot de Hoornsche "arme Klarisse" Anna Bruyningh en het Amsterdamsche Jezuïeten-kloppjen Dina Noordijck; hij heeft aan de "Feniksmagd", aan de Moeder des Heeren, een aantal schoone dichtregels gewijd; hij heeft het hoogheilig Altaarsakrament verheerlijkt in een voortreffelijk leerdicht, dat en den wetenschappelijken zin van een godgeleerde, en den fijnsten kunstsmaak van een letterkundige, en het vroom gemoed van den eenvoudigen Christen gelijkelijk bevredigt; hij heeft de "Heerlijkheden" der Roomsche Katholieke Kerk bezongen, en in dat gedicht een klemmend betoog geleverd van haar goddelijken oorsprong, goddelijke wording, goddelijke uitbreiding; hij heeft "Bespiegelingen" over Gods wezen en Gods inwendige eigenschappen, over Gods werken naar buiten en Gods liefdewonderen op aarde, neêgeschreven, die, ontleend aan den H. Thomas van Aquino, den grootsten wijsgeer en godgeleerde der Middeleeuwen, ons Dante Allighieri in herinnering brengen, en ook aan de diepste denkers een onverdeeld kunstgenot verschaffen; hij heeft eindelijk in tal van schitterende kleinigheden—'t zij bijschrift, 't zij hekelvers, 't zij treurzang, 't zij dankdicht, 't zij vreugdlied—schier al het lief en leed zijner katholieke tijdgenooten bezongen.

Vooralsinds het dankbaar nageslacht, onder algemeene deelneming en toejuicing, den grooten Nederlander, in het hem zoo dierbaar Amsterdam, een standbeeld heeft opgericht, en den Dichterkoning ten troone heeft verheven, is de Vondel-literatuur—en dat verschijnsel is verblijdend—ook van katholieke zijde meer en meer beoefend.

Ik heb hier niet in bijzonderheden te vermelden, wat wij ook in dezen, aan onzen wakkeren, onzen moedigen, onzen kundigen J. A. ALBERDINGK THIJM, te danken hebben: eene meer bevoegde hand heeft zich reeds, op hare wijze, van die taak gekweten en ALBERDINGKS verdiensten op een en dezelfde lijn geplaatst met die van den grooten Protestantschen Vondelverklaarder J. v. LENNEP^[2].

Ondankbaar zou het wezen, de goede diensten te miskennen of te vergeten, die de Eerw. Heer J. W. BROUWERS ten opzichte van Vondels herstelling en herleving bewezen heeft.

Onze hoogstbegaafde dichter, H. J. A. M. SCHAEPMAN, heeft 's lands oudsten en grootsten Poëet op eene, zijner en Vondel waardige, wijze bezongen—menig jeugdig hart heeft hij met geestdrift voor onzen puikdichter vervuld:

Vondel!—zie de polsen zwellen
Van het warmer kloppend bloed;
In de handen beeft de veder,
Die dien naam hergeven moet;
Vondel!—duizend duizend stemmen
Geven antwoord, zingen 't lied,
Dat den dichter roemt en huldigt
Als monarch op 't kunstgebied.

Vondel!—dichter boven allen,
Dichter met uw gansche ziel,
Echo van het eeuwig loflied,
Dat der englen harp ontviel,
Dichter, die in aardsche vormen
't Hemelsch ideaal hergeeft,
Waar de mensch, de wareldkoning
In verrukking henenstreeft.

De Eerw. Heer G. F. DRABBE heeft voor eenige jaren het inwendig proces van Vondels bekeeringsgeschiedenis met zeer veel talent uit de schriften, 't karakter en de lotgevallen des grooten mans opgemaakt^[3], en zijne opvatting en voorstelling daarvan met even veel talent tegen J. VAN LENNEP verdedigd^[4].

De Katwijksche Leeraar, wijlen P. J. KOETS, heeft eene voortreffelijke en belangrijke inleiding geschreven tot het onlangs wederom uitgegeven treurspel "Peter en Pauwels"^[5], het eerste gedicht van Vondel, na zijn openlijken overgang tot de R. K. Kerk in 't licht gegeven, en te beschouwen als het *ex-voto* van dien overgang, op het roemrijke graf der Apostelen neergelegd."

In "de Katholiek"^[6] heeft verleden jaar een zeer begaafd Leeraar aan het Seminarie Hageveld, onder den titel "een kunstbeeld", zelf een verrukkelijk kunststuk geleverd, waarin hij ons de Maagd *Ifis* schetst uit Vondels *Jeftha of offerbelofte*, een treurspel, dat de 72-jarige grijsaard, met reeds bevende hand, aan jeugdige schrijvers als een toonbeeld heeft toegereikt.

Ongetwijfeld hebben wij binnen kort iets zeer uitmuntends te verwachten van den Eerw. Heer J. A. de Rijk, den uitmuntenden spreker en schrijver, die ons Vondels

»Maria Stuart" heeft toegezegd.

Eindelijk heb ik zelf, naar best vermogen, getracht het mijne bij te dragen, om Vondel te populariseeren onder de Katholieken door de uitgave van *Vondels gedichten op de Sociëteit van Jezus* (1868); *Vondel en de Moeder des Heeren* (1869); *Vondel en de Paus* (1870), een werkje, dat mij den apostolischen zegen heeft verworven uit het Vaticaan, waar Vondel, omstuwde van onze Hoogerwaarde Bisschoppen, onlangs "als Koning" zijn intrede heeft gehouden.^[7]

Hebben al die studiën van Katholieken op Vondel en Vondels gedichten niet geheel hun doel gemist, dan is de tijd daar, om nader en grondiger kennis te maken met de complete lettervruchten van den man, wiens levensschets, tot gereeder verklaring zijner geschriften, ik hier in het kort zal mededeelen.

VONDEL^[8] werd ten jare 1587, op den 17den November, feestdag van Gregorius den Wonderwerker »zijn geboorte-heilige," uit Nederlandsche ouders geboren in het Duitsche Keulen; de »trouwe dochter van de Roomsche Kerk, in wier halve-maan men de zon van Rome kon aanschouwen." Aan dat Keulen ontleende hij meermalen den naam van Agrippijner en 't verschafte hem bij het dankbaar nageslacht den eertitel van Agrippijnsche zwaan.

Een Antwerpsch hoedenstoffeerder, Joost van den Vondel en Sara Kranen, de dochter van een insgelijks uit Antwerpen herkomstigen Rederijker, Peter Kranen—beiden met hunne doopsgezinde familiën uit hun geboortestad ontweken—schenken hem het eerste levenslicht in een huis *zur viole* of *zur Fyolen benennt*, de zevende woning, ter rechterzijde gelegen, wanneer men uit de keulsche St. Matthijsstraat de *grosze Witschgasse*^[9] inwandelt. Die *viole* beteekent hier de bloem van dien naam en helaas! niet het snaarinstrument, wat toch zoo passend zou wezen bij de wieg van den grooten Nederlandschen Zanger.

Als negenjarige knaap (1596) kwam de toekomstige Dichterkoning met zijne ouders, en met eene oudere en jongere zuster, Clemensken^[10] en Sara,^[11] over Frankfort en Bremen, eerst naar Utrecht, waar hij het lager schoolonderricht genoot, en in 't volgend jaar naar Amsterdam, waar de oude Joost in 1597 in 't poorterboek is ingeschreven en de jonge in 't ouderlijk vak, den kousenhandel, werd opgeleid. Het Vondelgezin woonde er in de Warmoesstraat, waar *de Trouw* in den gevel prijkte, en werd er in 1599 met een tweeden zoon, Willem^[12], in 1602 met eene derde dochter, Catharina^[13], gezegend.

Niemand zal beweerden dat juist de kousennering bijzonder geschikt is, om de gave der Poëzij gunstig te ontwikkelen, vooral wanneer, gelijk met Vondel het geval was, de opvoeding niet meer dan burgerlijk geweest is—doch een genie weet zich, in welke omstandigheden ook, een eigen weg te banen. Zoo geschiedde het met onzen Dichtervorst.

Reeds in 1605 trad de jeugdige Vondel met zijn eerste dichtproeve op; 't was een wansmakelijk bruiloftslied in den gebrekkige trant der Rederijkers van zijn tijd. Die Rederijkers bezaten destijds te Amsterdam drie vereenigingen: twee Brabantsche kamers, de *Lavendelbloem*, onder de zinspreuk »uut levender jonst" en het *Vijgenboomken*, met het devies »het zoet vergaeren," waarbij een derde eerlang de voornaamste, te voegen is, de *Eglantieren*, gewoonlijk »de oude Kamer" geheeten of de kamer »in liefde bloeyende." Aanvankelijk sloot Vondel zich vooral bij zijne brabantsche landgenooten aan, wat toch niet belette, dat hij naast de Protestanten Coster, Brederoo, Hooft en de Katholieken Vechters of Victorijn, Spieghele en Roemer Visscher, lid was van het hollandsch Rederijkersgilde. Daar oefende hij zich in de Dichtkunst.

[Pg 4]

Zijne handelsbelangen leden niet bij zijne blijkbare voorliefde tot de Poëzij, toen hij op 21-jarigen leeftijd, na den dood zijns vaders (1608), de kousennering alleen begon te drijven. Want spoedig daarop, in 1610, had hij in Mayken (Maria) de Wolf, zuster van zijn zwager Hans, eene voortreffelijke echtgenootte gevonden, die de winkelzaken trouw behartigde, die om »haar vriendschap en gediensigheên» door den Dichter hoog wordt geprezen en hem vader maakte van vier kinderen. De oudste dezer was de uitmuntende en rijkbegaafde Anna (1611), het toekomstig klopjen, dat eens de grootste troost van den zwaarbeproefden grijsaard zou uitmaken: op haar volgde (1612) een zoon, die wel den naam des vaders droeg, maar niet zijne schoone hoedanigheden van hoofd en hart bezat,—een verkwistende losbol, die wellicht den diepbedroefden vader den smartkreet ontperste:

Och! d'ouders telen 't kind en maken 't groot met
smart;
De kleine treedt op 't kleed, de groote treedt
op 't hart!

Een tweede zoon, Konstantijntje »'t zalig kijntje" en eene tweede dochter, Saartje, zoo hartelijk door vader beweend en bezongen, stierven op zeer jeugdigen leeftijd.

Het eerste gedicht, dat veler aandacht op zich trok en ook verdiende, was het *Pascha of de Verlossing der kinderen Israëls*, waarin de Dichter ten jare 1612 de wording der Republiek bezong, gelijk hij in het *Lof-Gezang over de wijdberoemde scheepvaart der vereenigde Nederlanden* de heerschappij harer vloeten over de zeeën verheerlijkte. Na eenige, vrij ongelukkige, dichtproeven—meestal vertalingen—verscheen in 1620 het *Hierusalem verwoest*, een drama, dat, hoe gebrekkig ook, de meest doorslaande bewijzen leverde van hetgeen Vondel eenmaal worden zou.

Omstreeks dezen tijd, uit een kwijnende ziekte opgestaan, scheen hij een ander mensch geworden. In de Kerk- en Staatspartijen, die ons volk in twee groote afdeelingen gescheiden hadden, had Vondel de zijde der minderheid gekozen. Na het bloedig uiteinde van Oldenbarneveld en de gevangenneming van zijn vriend Huig de Groot, greep hij naar de hekelroede, om de verdrukte Arminianen tegen de vervolgzieke Gommaristen te verdedigen, en in 1625 gaf hij een zijner talrijke meesterstukken in 't licht, getiteld: *Palamedes of vermoorde onnoozelheid*—eene vrucht van zijne studie der oudheid (hij had intusschen vlijtig de latijnsche taal bestudeerd) en van zijn onverzoenlijken wrok tegen het geweld van Maurits en der grimmige Contra-remonstranten. Heerlijk blonken bij die gelegenheid zijn moed en overtuiging uit: hij toonde zich waarlijk ridder zonder vrees.

Om 't schrijven van bovengenoemd treurspel ter kerkering gezocht door de gerechtsdienaars, begaf hij zich heimelijk,—zoo luidt het verhaal van G. Brandt, zijn oudste levensbeschrijver »ten huize van Hans de Wolf, broeder zyner huisvrouw, en met zyne zuster, Klementia van den Vondel getrouwt: maar deze vrienden wilden zich met zyne zaken niet bemoeien; hem begraauwende over zyne schryfzucht. Zy verstonden, dat hy zyn huis behoorde voor te staan, op zyn neering te passen, en al dat schryven en wryven, dat hem in gevaar bracht, te staaken. Hy zeide: *Ik zal dat volk de waarheid nog scherper zeggen*, en schreef daar ten huize nog steekender heekeldichten, die hy echter op zijn zusters aanhouden in 't vuur smeedt, 't welk hem namaals roude."^[14] Op 't landgoed Scheibeck bij de familie Baeck werd hij hartelijker ontvangen; Vondel zou 't nooit vergeten.

Slechts de gehechtheid der Amsterdamsche vroedschap aan hare Privilegiën bewaarde den schuilenden Dichter voor 't verlies zijner vrijheid, en deed hem ontkomen met eene boete van 300 gulden en eene scherpe vermaning. Die vermaning baatte luttel; want de verboden *Palamedes* werd in weinige jaren dertigmaal herdrukt, en spoedig daarop verschenen de vinnigste hekelverzen: *de Rommelpot van 't Hanekot* (1626) ten gunste van den afgezetten predikant Hanekop en tegen zijne contra-remonstrantste ambtsbroeders te Amsterdam; *het sprookje van Reintje de Vos* (1627) tegen den oud-burgemeester Reinier Pauw; *de Medaellie van den Gommaristen Kettermeester en Inquisiteur te Dordrecht*; *de Roskam*; *de Harpoen*; *een otter in 't bolwerk* tegen Otto Radius (allen in 1630); en eindelijk het van verontwaardiging gloeiend *Decretum Horribile* (1631) tegen de predestinatieleer van Calvijn.—Vondel scheen onvermoeibaar en onuitputtelijk.

Vijf zangen van een historisch heldendicht: *de tocht van Keizer Konstantijn naar Rome*, waren ook reeds afgewerkt, toen helaas! de dood hem zijn diepbetreurde echtgenoot in 1635 ontrukte, en den in zijn moed geknaken dichter dwong zijne grootsche onderneming te staken. Slechts op 75-jarigen leeftijd keerde hij in "Joannes de Boetgezant" tot de epische dichtsoort weder.

Algemeenen bijval en groote verdiensten verwierf hij in 1637. Samuel Costers Academie, vroeger slechts een houten loods, was destijds in een schouwburg herschapen, welke, bij de opening, door Vondel werd ingewijd met een overheerlijk treurspel *Gijsbrecht van Aemstel*, eene gedramatiseerde navolging van 't tweede boek van Virgilius, waarin hij den »ondergang" van het doorluchtige Amsterdam bezong. Aan de omstandigheid, dat de handeling op Kerstnacht wordt voorgesteld, hebben wij het hemelsch lied te danken:

O Kerstnacht schooner dan de dagen.

Het is overbekend dat nog jaarlijks de Gijsbrecht ten tooneele wordt gevoerd.

De tijd naderde, waarop een geheele ommekeer in de denkwijze en de levensbetrekkingen van den grooten en edelhartigen man zou plaats grijpen. In 't gevoelen van Menno Simons opgevoed door zijne ouders—ofschoon zijne Roomsche gedoopte moeder wellicht tot de Roomsche Kerk is teruggekeerd en daarin gestorven—was hij altijd godsdienstig en vroom van gemoed geweest en zelfs diaken der Waterlandsche-Doopsgezinde gemeente, eene betrekking nogtans, die hij door ziekte of zwakte verhinderd en door de veelvuldige twisten ontstemd, reeds lang had laten varen. Eerst meende men in den Oud-diaken eene zekere overhelling, en spoedig daarop eene sterke voorliefde tot de R. K. Kerk te bespeuren.

Negen jaren na zijn openlijken overgang tot het Roomsche geloof, getuigde de warme Katholiek van zich zelven:

Mijn jonkheid bond door erref-leer
Zich aan één Secte en geene meer,
Tot dat me, door een klaarder blijk
Van 't Wereldlijk en Kerkelijk,
Ontdekt wierd, in een schooner dag,
De Perle, die verborgen lag,
Waarvoor men' al met winst verliest.
Gelukkig die het beste kiest!

De dichter dezer versregelen was een hoog ernstig man, die, wars van halve overtuiging, niet plotseling tot dien gewichtigen stap was overgegaan. Lang, zeer lang had hij de »verborgen perle" gezocht. Reeds in 1621 of 22 had hij, op verzoek van Anna Roemers, *tot lof der kuische Martelares Agnes* met den diepsten eerbied over de relieken der Heiligen en hunne jaarlijksche gedachtenisviering gesproken. Of het echt-katholieke kunstjuweel *de kruisberg* tot het jaar 1624 behoort, hebben wij hier niet te beslissen, daar een gedicht van 1625 of 26 op Paus Urbanus VIII, uit het Latijn zijns broeders vertolkt, nog duidelijker eene katholiseerende strekking verraad en luide genoeg datgene huldigt, wat een gruwel moest zijn in het oog van ieder Protestant, te weten: het kerkelijke of liever het pauselijk oppergezag in het Katholicisme:

Dees is de groote Sleutelvoogd
Van 's Hemels poorte; rust nu, poogt
Niet meer te weten: buig uw knien
En kus zijn voeten wijd ontzien.

Dat klinkt al vrij roomsch, zelfs ultramontaansch. En was hij niet aan 't twijfelen, stelde hij geen redelijk onderzoek naar de waarheid in, bestond er geen zielestrijd bij hem, die in 1630 schreef:

Ziet, onze Joost
Die zoekt, maar vindt geen troost?

Of ook, was hij geen geestverwant van den katholiseerenden Huig de Groot, toen hij, onder andere, 't volgend vers van hem in 1632 vertaalde:

Zie naarstig van onze eeuw terug na de oude
jaren!

Eene frissche, geheel katholieke kleur ligt er verspreid over 't grafschrift, waarin de katholieke rechtsgeleerde C. G. Plemp, in 1638, aldus sprekend door Vondel wordt ingevoerd:

Doch boven Poezy en snaar
Omhelsde ik ijvrig 't Roomsch autaar,
En hing, om staat, noch snood genot,
Mijn hart aan niemand dan aan God
En Jezus' nimmer feilbre stem.
Hier rust nu Plemp: ay, bid voor hem!

Een gebed voor de zielen in 't vagevuur!

In 1639 verscheen het treurspel *Maagden* en G. Brandt legt de gulle bekentenis af: »hoe pryswaardig het treurspel der Maagden was ten opzicht van de kunst, men vindt er evenwel zaaken in, die veelen bedroefden: des Dichters zucht tot de stellingen en gewoonten der Roomsche Kerke, en zyne afwyking tot haare dwaalingen, die hy welhaast in andere zyne dichtwerken ten volle openbaarde. Men hielt dat hy, Gysbrecht van Amstels treurspel dichtende, toen alreede aan 't waggelen was." [\[15\]](#)

Brandt en zijn tijdgenooten hadden juist gezien. Het jaar 1640 zal Vondel in ernstige overpeinzing hebben doorgebracht, tot dat hij, in 1641, het voorbeeld zijner beminnelijke Anna volgend, de "verborgen Parel" eindelijk meester werd en openlijk tot de Moederkerk wederkeerde.—Dat was een keerpunt in zijn leven en dichterlijke strekking. Over de beweegredenen en de uiterlijke toedracht dier gewichtige gebeurtenis schrijft de Eerw. Heer W. EVERTS: »Vondel had de onhoudbaarheid van het beginsel der individueele vrijheid van onderzoek, niet slechts uit de onderlinge twisten en tegenstrijdige leerstukken der Protestanten, maar vooral uit de inconsequente besluiten der Dordsche Synode, ingezien, en daaruit besloten tot de noodzakelijkheid van een onfeilbaar leergezag. Daarbij komen, als menschelijke beweegredenen, de aesthetische aanleg, de echte kunstenaarsziel des dichters, die hem, naar de uitdrukking van prof. G. F. Drabbe, *vóór alle redeneering, als door louteren natuurdrang*, tot de Katholieke Kerk trok; verder zijn omgang, niet alleen

met zijne reeds vóór hem Katholiek geworden dochter Anna, wier deugdzaam leven en edelmoedig hart hem stichtten aan den huislijken haard, maar ook met Vechters, Plempe, Tesselschade en den schranderen pastoor en overste van het Bagijnhof, Leonardus Marius, van wien men tot dusverre algemeen geloofd heeft, dat hem het geluk ten deel viel, V o n d e l in de Moederkerk op te nemen, en die dan ook ongetwijfeld, hoe groot het aandeel der P.P. Jezuïeten in dit gewichtig werk geweest zij, er veel aan heeft toegebracht."^[16]

Deze laatste bijzonderheid is natuurlijk eene bijzaak: ware geen ander de hoofdbewerker van Vondels bekeering geweest, waarom zouden we die eer niet schenken aan den schranderen pastoor en overste van 't Begijnhof? Doch ik geloof dat de kundige schrijver der aangehaalde plaats, hadde hij 't groot aandeel van L. Marius op de gelijke gronden te bewijzen, ongetwijfeld vruchteloosz arbeid zou ondernemen. Ik meen voldingend bewezen te hebben^[17], dat de Zuid-belgische Jezuïet, Pater Petrus Laurens, het nederig werktuig is geweest, door de goddelijke genade uitgekozen om den braven en edeldenkenden man in de R. Kerk in te lijven.

Op d' Afbeelding van den Eerwaardigen Petrus Laurentius, door Holstein gesneden, plaatste de katholieke Dichter-glazenmaker Jan Vos het volgend bijschrift.^[18]

Dus leeft LAUWRENS, die ons de kruisleer, door zijn
leven
En lessen, onder 't kruis, op hoop van heil
verbreit.
Zoo kan hy d' Afgrondt, die de ziel bestormt, doen
beeven:
Het zaadt van Godt wordt best door leer in 't hart
gezeit.
Hoe moet men zulk een man, tot loon van deugd
versieren?
Lauwrens verdient een krans van hemelsche
lauwrienen.

»Eens Roomsch geworden" zegt J. van Lennep^[19], »was het klaar, dat Vondel, als alle bekeerlingen, de meest rechtzinnig gehouden leer voorstond, en alzoo veel meer overhelde tot de partij, die men nu gewoon is de ultramontaansche te noemen, dan tot hare tegenstanders." De groote man telde destijds 54 jaren en had in de kunst het toppunt bereikt, waarop hij zich nog 37 jaren lang met nimmer kwijnenden gloed zou handhaven. Men herinnere zich het schoone woord van onzen Alberdingk Thijm »dat Vondel, die alleen meer poezij in zijn ziel had dan al de nederlandsche dichters van zijn tijd.... zijn slechtste vaerzen niet heeft geschreven, nadat hij tot den Godsdienst van Isabella-Clara-Eugenia was te-rug-gekeerd."^[20]

Vondels *ex-voto*, gelijk wij reeds aanmerkten, was het in 1641 verschenen treurspel *Peter en Pauwels*; hij viert er de hoofdapostelen der Roomsche Kerk en roept zijn tijdgenooten toe:

ziet, hoe 't al wat haar de kroon benijdt
Zijn hart knaagt en vergeefs op diamantsteen bijt.

In het volgend jaar gaf hij de *Brieven der Maagden en Martelaressen* in 't licht, opgedragen aan de Feniksmaagd:

Gij spant de kroon, o puikkroon aller vrouwen!
De loftrompet van uw benijde faam
Vult hemel, aarde, en zee met uwen naam—
Een naam, waarin wij Kristus' kerken bouwen.

Om niet te gewagen van een aantal gedichten meest van godsdienstigen of polemisch-godsdienstigen aard, wijzen wij hier slechts op het *Eeuwgetij der H. Stede* (1645), dat zooveel opspraak en verbolgenheid verwekte bij zijne vroegere geloofsgenooten. »Vondel—zoo schrijft Hooft in volstrekt geen gloeiende verontwaardiging—heeft een veirs gemaakt op het wonder, waar af de Heilige Stee haar naam draagt, ende laat het openbaarlijk voor de boekwinkels ten toon hangen, gelijk de voorvechters de messen in de luifels steeken, om de oogen der voorbijgangers te tergen, als met zeggen: wie 't hart heeft pluike. My deert des mans, die geenes dings eerder moede schijnt te worden, dan der ruste. 't Schijnt dat hy noch drie hondert guldens in kasse moet hebben, die hem dreigen de keel af te byten. Noch weet ik niet, oft hem niet wel dierder mogte komen te staan: ende d' een oft d' andre heethersen, by ontyde, de handen aan hem schenden, denkende, dat er niet een haan na kraayen zou."

't Baatte al wederom niet: de onvervaarde en strijdlustige Vondel kende geen halfslachtigheid. »Het gedicht op het Eeuwgetijde, en het *Kenteeken des Afvals* waren maar voorloopers geweest, lichte troepen uitgezonden om den weg te banen voor een krachtig leger, met voor- en middeltocht- en achterhoede, met andere woorden, voor een doorwrocht leerdicht, even uitmuntende door zaakrijkheid en fiksche dialectiek, als door gloed van poëzy en vernuftige gedachten"^[21] 't luidde:

Ik zing van Gods Altaargeheimenissen
Van d' Offerspijs der heilige offerdisschen
Van Offereere, en eeuwige Offerand.

De tegenschriften en lasterverzen, bij deze gelegenheid verschenen, stoorden de kalmte niet van Joost den Rechtvaardige, levend van de snaren en door het geloof. Want na *de vierbaak van Ignatius Loyole* en *Grotius' Testament*, ontboezemde hij even gerust zijn katholiek hart in een treurspel, getiteld *Maria Stuart of Gemartelde Majesteit* (1646). Wel haalde't hem een vloed van scheldwoorden op den hals en een boete van honderd tachtig gulden, waarmede »die paapsche stoutigheid" betaald moest worden; maar Vondel bleef het woord getrouw, eens door zijn kunstverwant, den Muider Drost, op hem toegepast:

Virtutis est domare quae cuncta pavent
Hetgeen, daar alle man voor zwicht,
Te temmen, is manhaftheits plicht.

En zoo hebben we Vondel begeleid tot het jaar 1647, toen hij in zijn *Geboortezang aan Gregoriu Thaumaturgus* nogmaals bezong:

De beste paerle, die zoo diep
Begraven lag, bestulpt met aarde,
Eer Hij ons tot zijn Waarheid riep,
Uit geen verdienste, maar genade.
Gelukkig zijn ze, die vóór 't end
Met vleesch noch bloed niet gaan te rade,
Noch dit vergankelijk element.
De melk der voêster, slimme wennis
En d' eerste plooi van erref-leer
Wordt spa verleerd door beetre kennis,
Zoo lang men d' ootmoed nog ontbeer':
Die schiet te traag haar eedle wortlen
In steen van 't eigenzinnig hart,
Hetwelk verhardt in tegensportelen,
En bij zijn opzet blijft verward.
Geboorteheilig, die in 't midden
Der zaligen uw zetel hebt,
Volhard voor mij en elk te bidden
Bij Hem, die licht uit duister schept!

In de Voorrede van 't volgende deel zullen wij onzen Dichter van den Munsterschen vrede tot het jaar 1679 volgen.

Mogen deze vluchtige levenstrekken onzen Dichterkoning welkom doen zijn bij Neerlands Katholieken!! want Vondel is de glorie van Nederland, de glorie tevens der Katholieke Kerk.

H. J. ALLARD, R. K. PR.

Seminarie Kuilenburg, 1^(ste) der Meimaand 1870.

Voetnoten

[1] Hiermede wil ik niet zeggen, dat Vondel in zijn geheel, aan iedereen, op elken leeftijd, mag in handen gegeven worden. Om zich zelven te oefenen in de klassieke talen, heeft Vondel sommige voorbeelden ter vertolking uitgekozen, die voor menigeen gevaarlijk zouden kunnen zijn. Daarbij heeft zijn argeloos deugd, die nimmer kwaad in anderen vermoedde, en zijn echte kunstenaarsziel zich eenige al te vrije schilderijen veroorloofd: dat was 't gebrek van zijn tijd. Overigens—'t is ook het gevoelen der Eerw. Heeren G. F. Drabbe en J. W. Brouwers—overal waar Vondel, volkomen vrij, zijn aangeboren zangdrift volgt, "*is hij gewoonlijk, tot stichtens toe, kiesch en zedig*"

[2] E. J. Potgieter, voorrede der *Studiën en schetsen over vaderlandsche*

- [3] De Katholiek. Dl. LI. blz. 352.
- [4] t.a.p. Dl. LIII. blz. 20.
- [5] C. L. van Langenhuyzen. 1869.
- [6] Dl. LVI. blz. 69.
- [7] Zie het Pius-Album. blz. 433.
- [8] Het woord *Vondel*, ook *vonder* of *vlondel*, beteekent eigenlijk een *brugge*. De dichter zelf en zijn tijdgenooten schrijven nu eens VONDEL, VAN VONDEL, VAN DEN VONDEL, dan weer VAN VONDELEN, VAN DER VONDELEN Of ook wel VONDELENS, VAN VONDELENS.
- [9] Dus noch de *Weingasse* van G. Brandt, noch de *Weisgasse* van V. Lennep, noch de *Waisenhaus-gasse* van Mr. H. J. Koenen, noch de *Waisengasse* van Dr. Eelco Verwijs. Zie D. Warande D. IX blz. 86.
- [10] In 1607 met Hans de Wolf, een te Keulen geboren Amsterdamsch passement- en linthandelaar, gehuwd.
- [11] In April des jaars 1614 gehuwd met Joost Willemz van Nyenkerke.
- [12] Deze, Mr. in de rechten, stierf ongehuwd ten jare 1628 in Italië. 't Is niet onwaarschijnlijk dat hij Katholiek is geworden. Zie mijn *Vondel en de Paus* blz. 47 en 48.
- [13] In Juni des jaars 1621 met Arie Bruyningh gehuwd. Zij werd Katholiek met al hare kinderen. Zie: *Vondels gedichten op de Sociëteit van Jezus*, in de *Studiën*, eerste jaargang, I. blz. 18.
- [14] G. Brandt. *Leven van Vondel*.
- [15] *Leven van Vondel*.
- [16] *Geschiedenis der Nederlandsche letteren* II. blz. 51.
- [17] *Vondels gedichten op de Sociëteit van Jezus* blz. 5-6 en 12-16.
- [18] *Alle de gedichten van J. Vos* I. blz. 304.
- [19] *De werken van Vondel*, XII. blz. 148.
- [20] *Volks-Alm. voor Neerl. Katholiek*, 1859 blz. 146.
- [21] J. V. Lennep, *De werken van Vondel* IV. blz. 451.

**Schriftuurlijk Bruilofsreferein
OP HET HUWELIJK VAN
JACOB HAESBAERT
MET
CLARA VAN TONGERLO.**

JUNIJ^[1] 1605.

Verheugt, o Febi jeugd!^[2] door dezen zoeten tijd:
De Zomer, door zijn deugd, vertoont zijn groene
 blaâren;
't Gevogelt' zich vervreugt, 't gediert' in 't Bosch
 verblijdt;
't Veld lacht elk toe verjeugd; vliedt weg alle
 bezwaren!
Droefheid, neemt^[3] fluks uw keer! nijd, strijd,
 wilt henenvaren!
Voor u de Bruiloft wijkt, zoo gij daar komt
 omtrent.
Klein, groot, ja wie 't mag zijn, jong' jeugd of
 grijze haren,
Zijt welkom in 't gemeen; weest gegroet hier
 present,
Die om^[4] vergad'ren hier, u zoo ootmoedig^[5]
 kent,
In liefd' sticht'lijk verheugd, bij een met rein
 manieren.
Dus zeg ik nog: vliedt fluks van hier, gij nijdig

tieren!
Laat jonst^[6] begeerig zijn, gelijk eens Herts
bestieren,
En d' Haas-baart^[7] zijn kracht snel, om loopend
d' Hond t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar^[7]; 'k en kan 't^[8]
beter gelijken?

[Pg 1b]

Geenszins en laat in zang Hymenaeus^[9] zijn
verhoogd
Noch Thalassus^[10] geclangh, maar Godes lof
voortbringen,
Hoe hij overvloed schank^[11], en 't water gansch
verdroogd,
Zonder iemands bedwang, betoond' zoo vreemde
dingen,
Uit 't water, wijn zeer klaar, als een fontein deed
springen,
Vervuld' zes kruiken vol, in 't Galilesche land;
Te Cana in de Stad, een Bruiloft zonderlingen,
't Eerste teeken Christi, men elk maakte
bekand^[12].
Door zulks ons merk'lijk leert^[13], dat in't
Huwlijks-verband
Alleen men eerlijk hoort te houden goed'
geruchten:
Den getrouwden hij meest behoeden zal voor
schand':
Wie hem met lust bemint, en derft^[14] voor
niemand duchten,
Zoo liefd' begeerig haakt, als 't Hert doorsnelt
gehuchten
En d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d'
Hond t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter
gelijken.

Wat Christus, met zijn Bruid, elkeen te kennen
geeft,
Laat ons, met goed beduid, elkander daarin
stichten,
Die hij met zoet geluid, zoo vriend'lijk roept
beleefd:
Komt, overschoone spruit, die mijn hart kan
verlichten!
Mijn paarl, mijn edelgrein^[15], ter weiden komt
bedichten!
Schoon' bloem en Roos in 't dal, nooit minnaar
mijns gelijk,
Voor niemand zijt bevreesd, Rein' Duivel wilt niet
zwichten,
Die uitverkoren zijt! Mijn jonst zonder afwijk,
Al laagt gij hier veracht, in 't bloed, op 't veld, in
't slijk,
Vertreden van elkeen, nochtans u niet
begeven^[16],
Maar wiesch uw aanschijn schoon, welriekend
met praktijk,
Balsemd' uw zoeten reuk, boven al waard
verheven^[17],
Als gij schier waart vernield, mijn liefd' vurig
gedreven,
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d'
Hond t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Claar; 'k en kan 't beter
gelijken.

Gods kerke de Bruid recht, 't lichaam Christi
eenpaar
Van Christo, haren echt^[18], werd zij zalig naar
reden,

Zeer lieflijk hij beslecht al haar zaken eerbaar,
Mint, naar reden en recht, alleen zijns lichaams
leden,
Die al ter Bruiloftsfeest lieflijk werden gebeden,
Verkoren volk alleen, uit goedaardig geslacht;
't Bruiloftskleed zij ontfaan^[19] door dezen Vorst
vol vreden,
Zijn' Bruid wordt bovenal aldaar waardig geacht,
Zittend' in Haar Troon na de genooden wacht^[20],
In witte zijd' gekleed, met paarlen fraai
behangen;
Een kroone zij ontvangt, van den Bruid'gom
gewracht^[21],
Een Trouwring, haar bedacht, Zijns geests, heeft
zij ontvangen.
Hierom spoedt u ter feest, begeerig met
verlangen
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d'
Hond t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Clear; 'k en kan 't beter
gelijken.

[Pg 2a]

PRINCE^[22],
Prinsen, de Bruid present, voor al die zijn
vergaârd,
Laat ons voor 't slot en end, 't geluk haar lieflijk
bieden;
Dat God zijn zegen wendt, als David ons
verklaart,
In zijn Psalm maakt bekend, klaarlijk voor alle
lieden:
Wel, die den Heere vreest! Geluk zal hem
geschieden,
In al zijn wegen zal^[23] verleenen overvloed,
Uw wijf zal gelijk zijn den wijnstok, na 't
bedieden^[24],
Die vrucht draagt t' zijner tijd, zij zal ontvangen
spoed^[25];
Aan den Disch, als een kroon, uw kinders lieflijk
zoet,
Als olijfranken schoon, zult gij ze klaar
aanschouwen,
Met veel weldaden meer, van God verkrijgen
goed:
De Heer geev' haar doch kracht, om inliefd' niet te
flaauwen,
Maar Jonst hen voege t' zaâm, begeerig na
vreesd-dauwen,
Als d' Haas-baart zijn kracht snel, om loopend d'
Hond t' ontwijken,
Snakkend naar 't water Clear; 'k en kan 't beter
gelijken.

LIEFDE VERWINNET AL.

Voetnoten

- [1] Eigenlijk de tweede naamval van 't Lat. Junius (even als Julius, Augustus, enz.), en dus zonder voorafgaand dagcijfer minder juist gebezigd. De ij staat (gelijk steeds in dezen tijd) voor ii, en zou thans dus best door een y vervangen worden, sedert de ij als ei uitgesproken wordt, en dus in dezen slechts tot wanspraak (Junei, Ju-lei, enz.) verleidt.
- [2] Verheugt u, zonen van den dichtgod.
- [3] Thans, minder juist, neem; daar, sedert het verdringen van 't tweeden persoons voorn. w. (du) door 't meerv. (gij), natuurlijk ook het werkw. in 't meerv. diende te staan. Wij zullen dit daarom ook in deze uitgave steeds behouden.
- [4] Thans om te, dat eigenlijk tweemaal 'tzelfde uitdrukt.
- [5] Minzaam.

- [6] Gunst.
- [7] Zinspeling op de namen van bruidegom en bruid, naar den smaak des tijds, die echter (gelijk meer) tot gedwongenheid aanleiding geeft. Versta: Laat gunst zich genegen toonen, gelijk een hert naar 't klare water snakt, en de haas zijn snelheid toont, om de honden te ontkomen.
- [8] Ik kan het niet;—en (niet met het verbindend en, eig. ende, te verwarren) staat met het Fransche ne gelijk, en had dan (even als dit pas) gewoonlijk niet bij zich, maar heeft dit allengs geheel zijn plaats geruimd. Verg. ook in den volg. regel en laat.
- [9] De (Grieksche) huwelijksgod.
- [10] De Gr. bruiloftsgod.
- [11] Thans schonk.
- [12] Voor bekend.
- [13] LEERT hij nam. Kristus.
- [14] behoeft.
- [15] edelgesteente.
- [16] Versta: begeven zou.
- [17] waardig, verheven te worden boven alles.
- [18] echtgenoot.
- [19] Thans ontvangen; welke verlengde vorm allengs den oorspronkelijken ontva-en geheel verdrongen heeft.
- [20] Versta: wacht zij.
- [21] Voor gewrocht.
- [22] Naar den Rederijkerstrant, waarin dit geheele—meer gekunstelde dan kunstrijke—Referein gerijmd is, wordt in 't slotcouplet de Prins der Kamer aangesproken.
- [23] Nam. de Heer.
- [24] Naar de beteekenis (van den bedoelden bijbeltext).
- [25] Voor voorspoed.

Nieuwjaarslied,

A°. 1607.

gesteld op den toon van den 2den
Psalm.

De Dood, zeer snood, d'^[1]Aarde haar pijlen bood,
D' Ondeugd verheugd was met haar Helsche
scharen,
Deugd vlood door nood, durfd' haar^[2] niet geven
bloot,
Haar vreugd, verjeugd, veranderd' in bezwaren,
Omdat, het pad der Waarheid, werd bestreden;
De Trouw, met rouw, zeer deerlijk was verplet;
Liefd's schat, Gods stad, de vrucht in 't lustig
Eden—
Een vrouw, (te flaauw, helaas!) elk waas besmet.

Maar 't Licht, 't Gezicht der Blinden, die 't al
sticht,
Bekleedt met vreed' een spruit wiens TROUW
MOET BLIJKEN^[3],
Wiens plicht opricht elks Heil, met Liefdes
schicht,
Bestreed het wreed' geslacht, 's vijands
praktijken:
D' Ootmoed hem voedt, in Davids stad onrustig:
Een kroon, zeer schoon, hij biedt, van God
gewracht:

Doet boet, met spoed, voor deez' Ziel-Rust
wellustig:
Gods Zoon, tot loon, 't Leven uit Sion bracht.

Dit Lam, Gods stam, 't welk Satans macht benam,
Zijn' bruid, de spruit, die zijn hart heeft ontstolen,
Waarnam, en kwam tot haar, der Jonsten vlam,
Om uit 't besluit der feest^[4] niet meer te dolen.
Haar deel, 't Juweel, 't nieuw Paradijs verheven,
Schonk haar, 't Nieuw-Jaar, Christus d' Opperste
pand;
Een eël prieel, Gods Geest, der Eng'len leven,
Alwaar dit paar^[5] des levens Boom herplant.

[Pg 2b]

Het kind bemint^[6] de Liefd', die 't kwaad verwint,
Elk noodt, minioot^[7]: kiest mijn eenvuldig^[8]
wezen;
Die blind gezind, u tot 's Doods vruchten bindt,
Ontbloot^[9] devoot, uw eigen wil misprezen,
En tracht, bedacht, om^[10] zuiveren inwendig
Uw Hart, verward, bevlekt, van 't Aardsch
gekwel;
Verwacht d' Eendracht, na dit Leven ellendig;
Gij werdt van smert vrij, door Emanuël.

PRINSE

Verlaat dan 't kwaad, gij Prinsen metter daad
Ontziet verdriet noch kruis om^[10] zijn herboren,
Al staat vleesch-raad, en^[11] poogt naar 's wer'lds
onmaat,
Rust niet, maar vliedt naar Bethlehem verkoren,
Beschreidt uw leid^[12], zoo komt u mild te baten,
't Kind klein, 't welk pleyn^[13] u heerschen^[14]
moet vooral;
Want scheidt Goedheid van u (door 's Deugds
verlaten)
Deez' rein' Fontein uw Hart niet zuiv'ren zal.

LIEFDE VERWINNET AL.

Voetnoten

- [1] Daar men in Vondels tijd nog niet gewoon was, de stomme slot-e met den volgenden klinker te laten samensmelten, was deze afkorting van 't lidwoord (thans alleen voor den in zwang) noodig. Verg. ook in den volg. regel D' ondeugd, en later D' ootmoed.
- [2] Thans zich.
- [3] Naam der rederijders-kamer, in welke Vondel dit lied dichtte.
- [4] Buiten den kring van 't feest; dit laatste woord (naar den aard van 't lat. festa) oudtijds vrouwelijk, verscherpte alras, door de werking der f, de voorafgaande d, en werd daardoor allengs als onzijdig beschouwd. Evenzoo venster (beter fenster) voor 't lat. fenestra.
- [5] Kristus en zijn kruis.
- [6] Het beminde kind, nam. de Liefde.
- [7] Minzaam, liefelijk.
- [8] Eenvoudig.
- [9] Verzaakt.
- [10] Thans om te; verg. vroeger.
- [11] niet.
- [12] Voor leed.
- [13] Volkomen.
- [14] Voor beheerschen.
-

De Jacht van Cupido.

In het zoetste van den tijd,
Als Zefyrus Flora vrijdt^[1],
Als Febus^[2], met helder stralen,
Taurus^[3] snel ging achterhalen,
Kwam Cupido, Venus' zoon,
's Morgens tot zijn moeders troon,
Eer Titons bruid^[4], met verlangen,
Vertoont haar bloeyende wangen.
Venus lag in ruste zoet,
Die door Lethes^[5] werd gevoed;
Cupido, met heuscher spraken^[6],
Onverziens haar deed ontwaken:
"Moeder! (riep hij) slaapt gij zacht?
'k Neem oorlof, ik ga ter jacht."
Zij ontsprong^[7], en goedertierig
Schoof op haar gordijntjens cierig^[8]:
"Wel (sprak zij), mijn zone waard^[9]!
Aanvangt^[10] gij uwe dagvaart?
Ik wensch, uw kracht zoo vermeere,
Dat niemand uw pijlen keere;
Keert in tijds tot mijn paleis,
Fortuin bejongstig' uw reis!"
Fluks heeft zich Cupido waardig
Tot de jacht snel gemaakt vaardig;
Niet, als Adonis, beangst^[11]
Om der wilder^[12] dieren vangst,
Maar om hemel en aard' tranig^[13]
Zich te maken onderdanig.
Hij streelde zijn haar verguld,
Zijnen koker hij vervuld'
Met zijn pijlen, t'wreed bezuren^[14],
Doch verscheiden van naturen,
Waarmeê hij, zonder geschil,
De minnaars pijnt naar zijn wil;
Hij ontsloeg^[15] zijn wakkre vlerken,
Om zijn krachten te doen werken;
Eer hij toegemaakt^[16] vol jonst
Was, door der Chariten^[17] konst
Zag hij 's werelds lamp^[18] verschijnen,
Nu hij tot de reis ging pijnen^[19].
Aura^[20] en Zefyrus beid'
Speurend, dat hij was bereid,
Als voorboden gingen zwieren,
Beekskens, blaadren deden beven;
Cupido haar volgde snel,
Om spelen 't gewoonlijk spel.
Beiden, menschen ende Goden,
Haast vernamen, door dees boden,
Wat kwale hen overviel,
Tot beroering van hun ziel;
Maar eer zij konden ontvluchten
Dezen schutter, 't pijnlijk zuchten,
Werden zij, in korter^[21] stond,
Van zijn pijlen wreed doorwond;
Gelijk 't nachtegaaltjen jeugdig,
't Welk, in 't kwinkeleeren vreugdig,
Onverziens zich vindt bezet
In des vooglaars listig net,
Alzoo dees vrijen, in orden^[22],
Moesten Liefdes slaven worden;
Jupiter^[23], uit den Olimp,
Die voormaals, met spot en schimp,
Dezen jager ging begekken,
Moest nu Liefdes keten trekken;
Apollo, en Pluto rijk^[24],
Mercurius, vol praktijk^[25],
't Moest al onder zijn juk buigen:

Mars moest Venus borsten zuigen,
Niet de rechter borst vol wijn,
Maar de slinke vol venijn;
Lyaeus^[26], voor zijn zoete druiven,
Moest van Liefdes spijze kluiven;
't Kind hield d' overhand in 't perk^[27]
Over menschen, Goden sterk,
Ving en schoot stadig vol kwalen,
't Waar te lange om verhalen;
En, gelijk 't vermoeide hert,
't Welk in strikken is verward,
En 's jagers list is beproevig^[28],
Schreyet bittre tranen droevig,
Alzoo ook met tranen elk
Moest vervullen Venus' kelk;
Deze schutter, naar zijn wenschen,
Trefte^[29] Goden ende menschen.
Den tijd, die (steeds onvermoeid)
Gedurig voortvaart en spoeit,
Liet Hesperus^[30] zien, terwijl
Cupido verschoot zijn pijlen;
D'avond dekte 's werlds oog,
't Weeldrig kind van Pafos vloog,
Om zijn moeder te verzellen,
En zijn avontuur vertellen;
Als Venus haar kind vernam,
Zij hem in haar armen nam.

[Pg 3b]

Voetnoten

- [1] Als 't Westewindjen met de bloemen koost.
- [2] De Grieksche Zonnegod.
- [3] De Grieksch-Latijnsche naam van 't sterrebeeld de Stier.
- [4] Aurora, 't morgenrood.
- [5] de vergetelheid.
- [6] met heusche taal.
- [7] Sprong op.
- [8] Anders sierlijk, fraai.
- [9] Thans mijn waarde zoon.
- [10] Thans vangt aan.
- [11] bezorgd, er op uit om, begeerig, belust; 't laatste ware dan ook wel zoo juist geweest, en 't eerste waarschijnlijk alleen om het rijm gekozen.
- [12] Naar den weggeslonken verbuigingsvorm; thans wilde.
- [13] in tranen.
- [14] Tot wreede kwellings.
- [15] Sloeg open, ontvouwde.
- [16] klaargemaakt.
- [17] De drie Graciën, Bevalligheden.
- [18] De zon.
- [19] Voor zich op reis ging begeven.
- [20] zacht windjen.
- [21] Thans (bij weggeslonken verbuigingsvorm) korte.
- [22] Naar den rij af.
- [23] De Grieksch-Latijnsche hoofdgod, die op den Olymp zetelde.
- [24] Uit dit bijv. naamw. zou men een verwarring van den God des rijkdoms (Plutus) met dien der onderwereld (Pluto) vermoeden.
- [25] vol sluwheid (als de God van handel en dieven).
- [26] Bacchus.
- [27] strijdperk.

- [28] beproeft, ondervindt.
[29] Verkeerdelijk voor trof.
[30] De avondster.
-

Dedicatie
AAN DE JONKVROUWEN
VAN FRIESLAND EN OVERIJSEL^[1].

Als Venus goedertier^[2] de liefd' ter werelt bracht,
Werd Jupiter beroerd, die terstond alle Goden
In 's Hemels hoogste zaal liet dagen door zijn
boden,
Die aan dit kinds gedaant^[3] oordeelden, met
voordacht,
Dat hij de menschen zoû beroeren met
tweedracht;
Dies zij bestemden^[4] al dit dartel kind te dooden.
Venus dit haast^[5] vernam, is met haar kind
gevloden.
En bracht het om te voên bij u, o zoet geslacht!—
Dit kind hebdy^[6] gevoed, geleerd, en bovendien
Met boog en pijlen straf gewapend en voorzien;
Het treft (naar uwen wil) ons met zijn scherpe
stralen^[7],
Dat wij, als zwanen droef, vóór onzen ondergang,
Met een treurig geluid u bieden ons gezang;—
Jonkvrouwen! uw gezicht laat minlijk daarop
dalen!

Voetnoten

- [1] Onder dezen titel kwam dit klinkdicht in Den Witten verbeterden Lusthoff (Amsterdam bij Dirk Pietersz, in de Witte Persse, 1607) het eerst voor, en schijnt (naar Van Lenneps opmerking) uit een handelsreis van den jongen Vondel naar beide provinciën geboren. Later gaf hij het, onder zijne Oude Rijmen, met het opschrift Aan de Jonkvrouwen van Nederland uit.
- [2] Thans de goede Venus.
- [3] Uit de gestaltenis van dit kind wijselijk opgemaakt.
- [4] Bepaalden; verg. over dit woord de juiste opmerkingen van Mr. A. Bogaers in den Taalgids IV, 1.
- [5] ras, spoedig.
- [6] Saamgetrokken uit hebt gij (of eig. gy.)
- [7] pijlen.
-

Oorlof-Lied.^[1]

(Op den toon: de rein liefde
vierig.)

D'wijl Saturnus vluchtig, Die ons heeft
vergaârd^[2],
Ons nu scheiden zuchtig^[3] Doet, geheel
bezwaard,
Neem ik met verlangen Oorlof aan u, mijnen lust,
G'hebt mijn hart bevangen, Ik versmacht naar
pijnen-rust^[4].

Doch hoewel wij scheiden, Met droefheid en pijn,
Ja, met tranig schreiden^[5], Zal uw zoet aanschijn,
't Welk mij heeft verwonnen Door Cupido's
schichten fel,
Mij verheugen kunnen, En mijn hart verlichten
wel.

Ja, mijn liefde krachtig, Die ik t'uwarts draag,
Als Piram^[6] eendrachtig, Blijft u trouwe^[7] staâg;
Dit zal ik doen blijken, Als die liefd' bestrijdet mij,
'k Zal geenszins bezwijken voor den dood;
belijdet^[8] mij.

[Pg 4a]

Nooit minnaar gestadig Als ik, dijnen^[9] knecht,
Mijn^[10] Hero weldadigh! Die uw haren vlecht
Als Diana cierig; Mij van gelijken gerieft^[11],
Groeit in liefd vierig! Troost mij laat blijken de
liefd'!

Stort dijne gebeden, Als ik ben op reis,
Opdat ik met vreden Keer in dijn paleis;
Bid Neptunus jonstig, Dat hij zij behoedig mij,
En Aeool mij jonstig, Door Zefyr, voorspoedig zij.

Trouw als Penelope Mij, Ulysses, wacht!
Ik stel al mijn hope Op u, dag en nacht;
Als Océaan woedig Het gantsche schip deyen
doet,
Door golven onspoedig, Zal ik aan dij peizen
vroed.

Lijdzaam wilt verwachten Mij weêrkomst
verheugd,
Met wankel gedachten Maakt geen ongeneugt';
Geen Paris lichtvaardig, Ben ik, zoo gij merken
moogt,
Oënone waardig! mij een vreugds versterken
toogt^[12].

Mijn Tempe verheven, Daar ik in vermei!
Mijn vreugd en mijn leven, Wiens troost ik verbeî!
Wie kan mij aftrekken Van uw lieflijk wezen zoet,
Gij kunt mij verwekken Door uw deugd geprezen
goed.

Cyrce's tooverkruiden^[13] Hoef ik zoeken niet,
In 't Noorden of Zuiden, Met pijn en verdriet;
Gelijk Glaucus zwaarlijk^[14] Om Scylla veel pijnen
leed,
Gij troost mij eenpaarlijk^[15] Zijt mijn medicijnen
reed!

Oorlof, mijn Princesse! Waardig om bespien,
Voor de laatste lesse^[16], Tot een wederzien,
Als mijn kwaal zal blusschen Uw bijwezen
vreugdig tier;
Met een treurig kussen, Oorlof! gij, schoon
jeugdig dier^[17]!

Voetnoten

- [1] Afscheidslied.
- [2] Samenbracht.
- [3] zuchtend.
- [4] Verpoozing van leed.
- [5] Voor schreyen.

- [6] Piramus, de bekende minnaar van Thisbe.
[7] getrouw.
[8] bekennt het.
[9] Thans uwen of liever uw.
[10] Zoo zal men wel lezen moeten voor het onverstaanbare Min.
[11] Zoo lees ik voor geriefd', dat geen zin geeft, en wellicht alleen voor 't rijm op liefd' zoo gespeld werd.
[12] toont, schenkt.
[13] Zoo werd reeds door Mr. van Lennep voor Toonderkruiden gelezen.
[14] moeitevol.
[15] gelijkerwijs.
[16] maal, keer.
[17] meisjes.
-

Op het Twaalfjarig Bestand der Nederlanden

De Hemel, krijgens zat, erbarmt zich onzer
kwalen,
Kastiljen wordt beweegd^[1] den Vrede ons aan te
biên;
De Staten leenen 't oor, dies wij verwonderd zien
Het Vredemakend volk^[2] genaken onze palen.
Na onderling gesprek, opschorsing, en lang
dralen,
Vergunt men hun 't Bestand voor jaren twee en
tien:
Op hope, of metter tijd een Vrede-zon misschien
De Nederlanden mocht geduriglijk bestralen.
Nassau ontwapent zich, om ruste te
verwerven,
Steekt op zijn dreigend staal, geschaard van 't
veel doorkerven,
En 't Bondig Land^[3] geniet de vruchten van zijn
zweet.
Van vreugde golven vuurs ten Hemel
opwaarts varen,
Men offert lof en dank den Heere der
Heerscharen,
Die nu in lout're vreugd doet eindigen ons leed.

Voetnoten

- [1] Thans minder juist b e w o g e n .
[2] De gevolmachtigde onderhandelaars.
[3] De verbonden of Vereenigde Nederlanden.
-

Uitvaart en Treurdicht VAN HENRICUS DE GROOTE, KONING VAN FRANKRIJK EN NAVARRE.^[1]

[Pg 4b]

Welaan, mijn Zang-Godin! 't is tijd, dat wij
aanvangen
Te stellen op 't Tooneel, al zijn wij plomp en grof,
Het droevig Treurspel van 't Parisiaansche Hof,
Waarom de tranen nog bepaarlen onze wangen.
Gij wereld-Goden, o! die op uw groote
kroonen,

Op uw Rijks-staven en verheven zetels pocht,
Wiens wortels in de Hel, wiens spitsen in de
Locht^[2]
Zich bergen, komt nu hier! komt hier, ik zal u
toonen
Dit heerlijk schouwtooneel: komt, doet uw
oogen open,
't Zij of gij heerscht, daar ons met zijn gespiegeld
licht
De Morgen-wekker^[3] roept, 't zij of gij hebt
gesticht
Uw troonen, daar den dag ons afpunt^[4] gaat
ontloopen.
Ziet, in dit tafereel, van uwe heerlijkheden
Den wankelbaren stand; ziet, hoe eens Konings
roem
En blijdschap eer verwelkt dan een versierde
bloem,
Die 's morgens vrolijk bloost, en 's avonds ligt
vertreden.
Schouwt's tijds getuimel aan, die^[5] als een
gramme Leeuwe
Uw vluchtig leven scheurt, en hier in 't aardsch
gewoel
Den Vader rukt in 't graf, den Zoon stelt op den
stoel,
En wendt zoo stadig 't glas van Koning, Staat, en
Eeuwe.
Zijn hooge Majesteit, de Kristelijkste
Koning^[6]
Zich nu gezegend vond, en Frankrijk in 't gemeen
Riep: tot verzeekring van dees' Monarchie, alleen
Ontbreekt onz' Koningin^[7] de Koninklijke
krooning.
De krooninge, wiens glans van 't Oosten tot
het Westen
Gelijk de bliksem licht, en onzen Dolfijn^[8] voedt
Zoo mann'lijk tot de Kroon, als wel zijn Edel bloed
Rechtvaardig' erfgenaam hem tuigt, en kan
bevesten.
Dus rees tot Sint Denijs^[9] den blijden dag
besloten,
Tot Medicis^[7] triumpf, waar voor de schoone Mei
Haar bloemen allesins op 't aardrijk, als een
sprei,
Had verwig uitgespreid, en rijkelijk gegoten.
De vuur'ge Zonne-kloot (die met een heet
gebluister^[10]
Naar 't Tweelings teeken liep) heeft zich van spijt
gebergd^[11],
En, van zoo veel gesteente en dierbaar goud
getergd,
Verloor zijn heerlijkheid, en zijner stralen luister.
Wat pratter^[12] pronkerij! wat zeldzaam'
levereyen
Vertoonen zich alhier! hoe blinkt hier menigvoud
Den aardschen Hemel! ô, hoe ruischt en kraakt
hier 't goud
Der kleedingen, waarin zich Zephyr komt
vermeyen!
't Is Salomonis Eeuw, 't zijn d' Idumeesche
stranden,
De Paarlen zijn gemeen, en 't Goud hier
ongeacht;
Hier heeft Natuur en Kunst om 't kunstigste
gewracht,
Zij off'ren samen hier de werken hunder^[13]
handen.
Maar wie in al 't gedrang zoo heerlijken van
verre
Doch bovenal uitmunt, o, 't is de Koningin!
Henrici schoone Bruid, de sterflijke Godin,

Die men de Kroon opstelt^[14] van Frankrijk en
Navarre.

Die, met haar witte hand en vingeren
ompeert^[15]

Den Scepter Galliae, eenstemmig algelijk
Men Koninginne kroont van 't Fransche
Koningrijk,

En wettelijk omdrukt^[16] voor God en al de
wereld.

Ai! ziet, wat grooter vreugd en vrolijkheid der
Franschen

Gemoeden^[17] rêe bevangt, nu met een luide stem
Des Hemels Echo roept: veel heils de Diadem,
Die op Maria's hoofd weêrlicht met helder
glansen!

Leef lang, o Koningin! die door uw kinder-
baren

Ons gelukzalig maakt, uit wier vruchtbaren
schoot

De Dolfijn is verwekt, die na zijns Vaders dood
Den sleutel van dit Rijk zal houden en bewaren.

Ter goeder tijd en uur, Princesse! gij
Florencen

Tot onzer baten liet, en braakt de blaauwe zee
Haar golven met de kiel uws vlottigs Schips in
twee,

En landen^[18] spoedig als een Venus aan onz'
grenzen.

Dus eindigt deze Feest. Vive! o Vive la
Reine!

De naklank al den nacht vast wederschalt
verheugd,

Denijs^[19] onwetens is op 't hoogste van zijn
vreugd',

Met dat zich Febus weêr komt spieg'len in de
Seine.

De Koning vindt Parijs met vrolijkheid
bevangen,

En overgeven heel; hij ziet, naar zijnen lust,
Hoe vlijtig ieder zich siert, wapent, en toerust,
Om 's volgenden Sabbats^[20] zijn' Koningin te
ontvangen.

Henricus, die de deugd en 't heilig Evangelie
Zoo vuriglijk beschermt, helaas! denkt luttel, ach!
Dat met de Zon alreê gerezen is de dag,
Waarin zijn leven zal verwelken als een Lelie.

Als hij na middag doet den Koetsier zijnen
wagen

Voorthalen met 't gespan, terwijl, aan 's Hemels
glas,

De Zonne wederom gaat vallen in het gras,
Zoo heeft de klok zijns tijds de laatste uur
geslagen.

Hij klimt ontijdelijk in zijn gewielde Koetse,
Om, volgens zijnen aard, in 't Heldisch Arsenaal
Zich spieglen in 't azuur van 't Oorlogs wapen-
staal,

Daar van zijn vromigheid^[21] blijkt de beproefde
toetse.

Waar is de dapp're schild, daar zijn
verwonnen Steden

Men in gebliksemd ziet? daar hij met 't bloedig
zwaard,

Met roode sluyers, en veel krijgs-roof kwam te
paard,

Zelfs uit den slag Ivry^[22] triumpfelijk gereden;
Daar 't bloed liep van zijn arm met

karmozijnen stralen,

Daar hij stak in de lucht de bloedige Trofeên,
Waar met^[23] de Ligue in 't vlak bestoven veld
verscheen,

En meende van zijn hoofd de groote kroon te

halen.
 De blazers^[24] liggen hier, daar zijn rebelle
 Gallen
 Eer met gedwongen zijn tot onderdanigheid,
 Waar met de dolle Mars ter neder is geleid,
 Waar met beschoten zijn zoo veel versteende
 wallen.
 Maar och! hij rijdt al voorts; lijf-wachters!
 wilt u schamen,
 Dat gij zoo traaglijk volgt; 't is tijd om toe te zien,
 Gij laat hem in zijn koets met weinige Edel-liên
 Zijn einde vinden, en zijn duister tombe samen.
 De Voerman, die hier stuurt de breidels en de
 toomen,
 Den Stuurder recht gelijkt, die met 't gevlerkte
 schip
 Loopt op een blinde klip, op een verrader-klip,
 Op een gedoken Roots^[25] in d' Oceaansche
 stroomen.
 De Rossen doen 't gebit van hare breidels
 schuimen,
 En weig'ren lui en traag te trekken hunnen last,
 De toom die hun^[26] bedwingt, de geesel-zweep
 die klast^[27],
 Doet hun het laatste pad van 's Konings rid
 opruimen.
 't Plaveisel van de straat, d' oneffen harde
 steenen,
 De Koetse weren wil in haren kwaden tocht:
 Des Hemels oog verdompt^[28], zijn fakkel in de
 locht,
 De blaauwe Hemel zich ontluistert al met eenen.
 Gelijk men menigmaal de teekens en
 verboden
 Van 't aanstaande onweêr ziet, als over 's werelds
 kruin
 Zich donder, bliksem, wind wroegt^[29], dampig,
 mistig bruin,
 Als Juno^[30] krijgen zal met haren God der Goden;
 Zoo ziet men hier alreê bewegelijk
 voorloopen
 De bonte Regen-boog, der zwarte wolken val,
 Die Frankrijks Horizont, met 't schreyende kristal
 Van een stort-regen, zal in droeve tranen doopen.
 François^[31] (o, geen François, maar
 overgeven Moorder!)
 Den wagen heeft in 't oog, welk bij Sint Innocent
 Een Karre en Koetse^[32] ontmoet, die met hun
 wielen, blend^[33]
 Weêrhouden 's Konings Koets, dat achterwaarts
 noch voorder
 Geen van hun allen mag; 't zij dat de raders
 haken
 In d' een en d' anders As, of 't zij elkanders rad
 Malkanderen in 't spoor van eenen wagen-pad
 Weêrhouden, en soo t' zaâm aan 't stille staan
 geraken.
 De booswicht hierop loert, en ziet zijn zake
 schoone,
 Dies wapent Satan hem: hij rukt uit zijne scheê
 't Geblinddoekt hand-staal^[34] daar hij met (o
 schriklijk wee!)
 Bourbon^[35] twee wonden geeft, aldaar hij zit ten
 toone:
 Beide in zijn linkersijd', vervloekte Moorder-
 stukken!
 D' een naar de schouder toe, niet dieper is
 gepriemd,
 Dan recht door 't vliezig vel, en d' ander, al
 gevliemd^[36],
 Van 's Konings edel hart gaat d' ader diep
 doordrukken.

Beneên de zesde rib 't gepunte moord-mes
 krachtig
 In 's Konings lichaam dringt, zoodat het met zijn
 spits
 Den hollen^[37] ader treft; o doodelijke flits!
 De wereldsche Monarch zinkt in zijn koetse
 onmachtig.
 Gelijk op Helicon^[38] uitbortelende d' ader
 Des Bergs ten Hemel sprong, toen met 't hoef-
 ijzer straf
 Persei lichten Hengst haar sloeg en oorsprong
 gaf,
 Zoo spuit ook alsins 't bloed van dezen Franschen
 Vader;
 Zijn Edelliên verbaasd, om 't edel bloed te
 stelpen,
 Fluks wenden naar 't Paleis de Koninklijke koets,
 Die stroomig overliep van een riviere bloeds:
 Men riep, men kreesch om hulp; helaas! het
 mocht niet helpen.
 Van alle kanten 't volk de straten kwam
 vervullen,
 En bootsen^[39] 't baar-gedrang van een
 vergramde Zee:
 D' een, om den moordenaar te scheuren fluks in
 twee,
 Men als een Leeuwe zag van toorne en
 gramschap brullen;
 D' een loopt naar 't groot Paleis, en d' ander,
 met veel scharen,
 Zich op de wallen geeft; d' een spoedt zich vlug
 en rad,
 Om 't Capitolium van dees beroemde stad,
 En d' ander om Loys, den Dolfijn, te bewaren.
 Dus ondertusschen raakt de Koning in de
 Louvre,
 Alwaar zijn bleek gelaat naar 't leven vast de
 dood
 Afschildert, en betuigt den sterfelijken nood,
 En star-oogt Hemelwaarts naar aller vromen
 oevre^[40].
 Zijn handen vlecht hij t'zaâm naar den
 gesternden Troone
 En roept helaas! (zoo 't schijnt) den hoogsten
 Koning aan:
 Wil tot een Offerande, o Heer! mijn Ziel ontfaan,
 Als 't Lichaam zal ontlast zijn van deez' aardsche
 Kroone.
 Driemaal schijnt hij nog adieu te roepen t'
 elken^[41].
 Adieu, mijn Koningin, mijn Kinders, en mijn Hof!
 Mijn leven nu verscheidt uit 's Lichaams brooze
 stof,
 Onsterflijk zij mijn Ziel, 's Geest's hutte moet
 verwelken.
 Daar werd zijn lijk beschreid met heet
 beweegde tranen,
 De droefheid overvloeit tot 's Hemels hoog
 gebouw,
 't Geluid ten wolken klimt; daar kleedt zich in den
 rouw
 De Choor des Parlements^[42], met al zijn
 onderdanen.
 De duizend-tongsche Faam zij uw gerucht
 bevolen,
 Beklaaglijke Monarch! aldus de Peleaan^[43],
 Met Cesar de Romein dy^[44] lange is voorgegaan,
 Doch huns naams Echo speelt nog heden in de
 polen^[45].
 Jaar-maanden zeventien, en elf
 Olympiaden^[46]
 Afgunstig heeft de tijd uw dagen afgemaaid,

En eindelijkke 't wiel van dynen^[47] loop gedraaid,
Na dat men heeft gezien de bliksems van uw
dadn:

Na dat men den Olijf heeft vredelijk zien
bloeyen

Sinds gij den Traciër^[48] hebt zijn wapenen
beroofd,

En, onder 't lief ontzag van uw gelauwerd hoofd,
Navarre en Frankrijk tot één Ligchaam laten
groeyen:

Nu slaapt, Henrice! slaapt; nu rust op der
gedachten

Verheven Altaar-plat, na zoo veel Wapen-strijds:
Vermelwt^[49] dijn Colos door 't oud verloop des
tijds,

Of wischt men't grafschrift uit van mijn geveêrde
schachten,

Uw vliegende gerucht kan tijd noch eeuw
verrassen:

De Fenix beeldt dit af, die eindelijkken^[50] spijs
't Vuur met zijn sterflijkheid^[51] waar uit de jonge
rijst:

Zoo ziet men weêr verwekt den Dolfijn uit uw
asschen.

O, snoode Ravailac! God zal hier namaals
eischen

Van u (die Jean Castel, La Barre, en Biron volgt
Welk Acherontis poel en Styx^[52] heeft op

gegolgd^[53])

Het duur vergoten bloed met een gekromde
zeisen.

Helaas! gij moordt uw ziele in droefheid en
ellenden,

Met 's Konings sterflijk lijf te maayen in het graf,
En moet hier evenwel, door d' allerwreedste straf,
Treurspelig dijnen tijd met 's Konings eind'
volenden.

[Hoe lange zuldy^[54] nog den hoogsten rechter
tergen,

Gij, Babylonsche hoer! die in de wereld zaait
't Vermaledijde zaad, waarvan men eindlijk maait
Dees vruchten; o, de val genaakt uw zeven
bergen!

De waarheid schuift alsins de breê gordijnen
open,

Waarachter gij boeleert met dijnen Helschen
boel!—

Afgodisch knielt niet meer voor haren stoel,
Doet eens uw oogen op, gij, vorsten van European!
Ziet, hoe zij hare schaamt', met een onnut
geweven

En ijdel spinneweb, nog te bedekken tracht,
Wat monster zij in 't licht der zonne heeft
gebracht,

En hoe heur beelde Krist gelijkt als dood en
leven!

D'onvastigheid aanschouwt van hare
kerkpilaren,

Welk dreigen al van zelf te vallen onder voet,
Haar Evangelie-boek, bezegeld met het bloed
Des moorders, welk zij noemt haar heilge
martelaren!^[55]

De Hemel zij geloofd, die met zijn goedheids-
vlerken

Heeft Frankrijk overschaâuwd, en met genade
omarmd,

Die in zoo grooten storm den Dolfijn heeft
beschermd

Met d'Eed'le Koningin; nu prijst Gods
wonderwerken!

Veel heils en veel geluks, o schoone Morgen-
sterre!

Die over Frankrijk licht, en in uw Vaders plaats

Met dijn Vrouw-Moeder heerscht, met zoo veel
wijzen raads:
Io! Io! de Kroon van Frankrijk en Navarre!
Dolfijn (niet meer Dolfijn, maar Koninklijke
Lelie^[56]),
Loys! die stadig moet vertreden zien den kop
Zijns vijands, en alsins 't veldteeken richten op,
De roode Standaard-Vaan van 't dobbel^[57]
Evangelie!—
Tot eenen Gyges^[58] groeit; dat, door uw
kloek bestieren,
Des Ibers jalouzie^[59] dy nimmer achterhaalt;
Als^[60] 't Pyreneesch gebergt' dijn Rijk van Spanje
paalt^[61],
Schut zijn afgunstigheid ook zoo van uw
frontieren!

I. V. VONDELEN.

Voetnoten

- [1] Die, gelijk men weet, den 15en Mei 1610, door Ravailac vermoord was.
- [2] Voor lucht.
- [3] Nam. de Zon.
- [4] gezichtspunt.
- [5] Nam. de tijd.
- [6] Naar de bekende Fransche koningstitel van Allerkrystalijke Majesteit.
- [7] Hendriks tweede gade, Maria de Medicis.
- [8] De welbekende naam van den Franschen kroonprins.
- [9] De koninklijke begrafenis-abdij.
- [10] Geblaak (verg. 't Eng. to blister).
- [11] Thans geborgen.
- [12] trotscher.
- [13] voor hunner (harer).
- [14] voor opzet.
- [15] Vleyend voor omvat.
- [16] Voor omspant (met de kroon nam.).
- [17] Thans gemoederen, met verlengden meervoudvorm.
- [18] Thans landdet.
- [19] Frankrijks beschermheilige; verg. ^[24].
- [20] op den volg. zondag.
- [21] Wakkerheid, kloekheid, naar de oorspronkelijke beteekenis van 't woord.
- [22] Door Hendrik op de Ligue gewonnen.
- [23] Thans waarmeê; verg. ook drie regels later.
- [24] De vuurwapenen.
- [25] Voor rotse, thans rots.
- [26] Thans hen.
- [27] kletst.
- [28] dooft.
- [29] Voor wringt.
- [30] Mythologische vergelijking naar den wansmaak der eeuw.
- [31] Klankspeling op den voor- en volksnaam van den moordenaar (Frans en Fransch).
- [32] Eig. twee vrachtwagens.

- [33] Voor blind.
- [34] De verholen dolk.
- [35] Hendriks stamnaam.
- [36] Thans golvend, doorsnijdend.
- [37] De zoogenoemde vena cava, door welke 't bloed naar 't hart vloeit
- [38] De welbekende Grieksche zangberg, op welken, naar de overlevering, door den hoefslag van Perseus' paard de zangbron (of Hippokrene) ontsprong.
- [39] Thans nabootsen.
- [40] Voor oever, boord.
- [41] Thans telkens.
- [42] Het bekende hooge Fransche staatslichaam van vóór 1789.
- [43] Achilles (de zoon van Peleus).
- [44] Derde en vierde naamval van 't verouderde voorn. w. van den tweeden persoon (du).
- [45] Versta: tusschen de polen, d. i. in de wereld.
- [46] Wansmakelijke en onjuiste vermenging der Grieksche en latere jaartelling voor 56 j. en 5 m.
- [47] Thans uwen; verg. den vorigen regel.
- [48] Den Turk, als bewoner van 't vroegere Thraciën.
- [49] Vermolmt.
- [50] Thans, met onverbogen vorm, eindelijk.
- [51] Voor lichaam.
- [52] Ach. en Styx de bekende wateren der onderwereld.
- [53] Uitgegolpt.
- [54] Saamgetrokken, voor zult gij.
- [55] De toespraak tot Rome, in de 16 voorafgaande regels vervat, wordt slechts in sommige uitgaven gevonden, en is wellicht niet van Vondel.
- [56] Niet meer kroonprins, maar koning.
- [57] Het O. en N. Verbond.
- [58] Lees Gigas d. i. reus.
- [59] Spanjes naijver.
- [60] gelijk.
- [61] Voor scheidt.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DE COMPLETE WERKEN VAN
JOOST VAN VONDEL. EERSTE DEEL ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for

the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium,

a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the

Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.